

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДАНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

Сумарокова Людмила Миколаївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат філософських наук, доцент

«ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ

Загальні контури комунікативної концепції аргументації і відповідної їй моделі комунікативних практик були намічені нами раніше [див, наприклад, 1] і використовуються в якості робочого інструменту.

Предметом аналізу буде переважно один компонент процесу аргументації – мотивація. Така увага обґрунтовується як важливістю цього компонента для всієї аргументативної комунікації в цілому, так і її недостатньою прозорістю для дослідження. Мотивація, у відомому сенсі, керує всім перебігом процесу, знаходячись за його видимими рамками. Значна її частина відноситься до глибинного базису аргументації, що включає в себе не тільки свідомо відібрані категорії, принципи, норми, але й неявно присутні, часто на рівні підсвідомості, базові смисли, установки, ціннісні орієнтації, шкали цінностей, віддавання переваги, табу, стійкі спрямованості думок, емоцій, волі комунікантів і т.і.

Саме у сфері мотивації, пов'язаної завжди з вибором (точки зору, способу поведінки), на мій погляд, помітна робота практичної логіки комунікантів, яка спонтанно складається у процесі всього їхнього життєвого досвіду в цілому, включаючи всі форми життєвої активності людини, всі форми її входження у світ. Наша інтуїція складається саме в практичній логіці, що інтегрує в собі всі результати спілкування людини зі світом. Особливий інтерес з цього погляду представляє співставлення так званих спеціалізованих аргументативних практик з неспеціалізованими. До перших відноситься, наприклад, аргументація у наукових дискусіях, в судових процесах, в медичній діагностиці і т.і., де свідомо приймаються та використовуються норми, правила та принципи теоретичної логіки, визначені професійні правила та принципи. Крім того тут приймаються відповідні професійні мови, які використовують різноманітні семіотичні засоби, зокрема невербальні. До других належать менш формалізовані практики аргументації у відкритих публічних комунікаціях з великою кількістю учасників, що представляють різні сфери життя суспільства, але вирішують якісь загальні проблеми, роблять який-небудь вибір. Природня мова, яка використовується в таких практиках, характеризується тим, що, поруч з понятійними, раціональними помітне місце в ній займають експресивні, емоційні, вольові сенсові складові. Образно кажучи, свідомість людини тут присутня повністю. І саме тут людина керується більше своєю практичною (життєвою) логікою. Тут з'являються нові види символів, знакових структур, які передають концентровані смисли, народжені самою комунікацією (меми в інтернет-комунікаціях, крилаті фрази тощо).

Безпосереднім приводом для запропонованого нижче роздуму про інтереси і цінності став для мене несподіваний результат тієї боротьби мотивацій, що від-

бувалася в аргументативних публічних практиках нещодавньої передвиборчої кампанії у США. Мова йде про протиставлення і свого роду боротьбу інтересів і цінностей. Одні учасники комунікації акцентували увагу на конкретних інтересах власне Америки, власне американців, а інші – на загальнолюдських цінностях, які Америка відстоює і в себе, і в цілому світі, і завдяки яким Америка стала величною, світовим лідером. Підсумки виборів одні інтерпретували як перемогу локальних інтересів над загальними цінностями і вважали це помилкою, а інші – як перемогу реальних інтересів над абстрактними цінностями і вважали це досягненням. Нашою задачею не є якась оцінка перебігу та результатів виборів у США. Цей приклад – лише ілюстрація реальної проблеми, що прямо стосується якості і ефективності мотивації в публічних комунікаціях.

Нашою задачею в даному випадку є з'ясування суті та причин подібних протиставлень інтересів та цінностей. Зокрема з'ясувати, яким чином на це протиставлення вплинуло розуміння комунікантами ступеню узагальненості, абстрактності термінів «цінність» та «інтерес».

Для цього необхідно звернутися до деяких деталей розуміння самого процесу мотивації. Мотивацію будемо розуміти як усвідомлення головної, основної цілі (або цілей), заради досягнення якої люди вступають у комунікацію. Чим більш точно людина може сформулювати свою ціль і зрозуміти ціль свого опонента, тим вище шанси на успіх аргументативної комунікації.

За кожною такою ціллю стоїть визначена зв'язка потреб, інтересів і цінностей. Усвідомлення потреб мотивує формування інтересу і лежить в його основі. Усвідомлення інтересів мотивує формування цінності, яка в свою чергу, може в подальшому впливати на зміну і на появу нових інтересів і потреб. Виникає питання: як можна протиставляти один одному ланки одного ланцюга – цінності та інтереси – тим самим протиставляти одна одній цілі, що їх виражають та несуть в собі? Спробуємо припустити, як це стає можливим, з допомогою поняття ієрархії цінностей (шкали цінностей), на яку ми неявно спираємось в процесах мотивації. Проблема побудови такої шкали пов'язана як раз із співставленням інтересів (і потреб, у них відображених) з точки зору їхньої значимості. У філософії здавна існують різні класифікації цілей і інтересів, і робляться спроби класифікувати цінності. Учасники аргументативної комунікації не завжди знайомі з цими класифікаціями, але на рівні своєї практичної логіки вони засвоїли певні уявлення про ієрархії цілей, інтересів і цінностей. Вибір головної, основної цілі обов'язковий. Саме вона займає найвищу позицію у шкалі цілей і є цінністю (ціль-цінність). Іншим може відводитися роль засобів у досягненні головної цілі. Останнє місце у ланцюзі займає найменш значима ціль-засіб, проте найбільш здійсненна. Якщо якась ціль обирається в якості головної одночасно у різних ієрархіях цілей, в різних сферах життя, в різних спільнотах, то вона починає виконувати функції загальної цінності. Побудова таких ієрархій відбувається і свідомо, і несвідомо, спонтанно, впродовж відносно довгих історичних періодів, і в цьому сенсі є інтегративним продуктом культури. Цінності не можуть існува-

ти без входження в легітимні для даного суспільства ієрархії цілей. А ієрархії, в свою чергу, втрачають смисл без цілей-цінностей.

Суттєво при цьому відмітити, що інтерес може бути особистим, індивідуальним, а цінність – ні. Вона завжди потребує погодження і прийняття, хоча б на рівні неусвідомлених переваг членів соціуму, сукупності соціумів або навіть людства в цілому (тоді це буде загальнолюдська цінність).

При цьому саме розуміння загального варіюється в залежності від аспекту його розгляду (від поля зору, від оптики спостерігача зокрема). Наприклад, загальність може трактуватися в залежності від кількості сфер життя, де функціонує дана цінність (або даний інтерес), а може встановлюватися за кількістю суб'єктів діяльності, тобто за величиною групи, за кількістю груп, соціумів різної природи. При такому підході для більшості людей, що живуть лише в одній зі сфер і безпосередньо взаємодіють з обмеженою кількістю людей, простежувати формування та функціонування всіх ланок ієрархії цілей практично досить важко. Це задача соціальних інститутів, соціальних наук, гуманітарних центрів. До того ж, чисто кількісного підходу тут недостатньо. А. Гжегорчик справедливо вважає, що без теоретичної роботи філософів неможливо чітко відрізнити загальнолюдські смисли цілей-цінностей від локальних, вузько-прагматичних, зокрема від «стадних» смислів, побудованих на дискримінації чужого, які при цьому видаються за загальнолюдські [див. 2, с. 149]. Практична логіка, що склалася спонтанно, повинна коректуватися на світоглядному рівні, на рівні загальнолюдського досвіду – практичного, пізнавального і духовного.

Якщо вирвати з цього ланцюга, що склався і працює, який-небудь елемент на тій підставі, що він більш відомий, зрозумілий, і близький суб'єкту, корисний для певного соціуму, і при цьому ігнорувати інші цілі, не визнаючи їхньої значимості або зменшуючи її, то це, рано чи пізно, призведе до руйнівних наслідків для суспільства в цілому. Якщо вибирати ціль, орієнтовану на визнання, скажімо, економічних інтересів верхівкою ієрархії цілей, то це автоматично призведе до того, що в даній ієрархії на останньому місці можуть опинитися політичні чи духовні інтереси, що набувають інструментального характеру. При довгому існуванні такої ієрархії останні її ланки будуть знецінюватися і деградувати. Відповідно, якщо ціллю-цінністю стають політичні інтереси, це веде до деградації духовних та/або економічних сфер життя.

Все це змушує нас замислитися над тим, що замість кількісних ознак спільності інтересів і цінностей (кількість сфер життя, кількість людей в групах, соціумах), слід шукати якісні ознаки, орієнтовані на якість самої людини як людини, важливі для всіх видів і сфер діяльності і, одночасно, на якості того цілого, що є спільним буттям людини як такої, її соціальним буттям, що не протистоїть природньому, біологічному або індивідуальному, а захищає, підтримує їх. В цьому плані здається досить доречним покликання О. Шармера до трансформації нашої свідомості і самосвідомості в напрямку від «єго» до «єко»-систем, де органічно

поєднуються і увага до внутрішнього світу кожного суб'єкта діяльності, і сумісне творче творення єдиного цілого [3, с. 23-27, 200-201].

Із цього випливає, що якісне розуміння загальності цінностей може полягати в дослідженні тих ознак суб'єкта діяльності (властивостей, відношень), без яких неможливе саме існування і, тим більш, розвиток людини як людини. До таких невід'ємних цінностей належать, до прикладу, захищеність прав людини і соціуму на гідне життя, на свободу мислення і творчості, на почуття власної гідності, – без яких неможливі ні хороша економіка, ні хороша політика, ні хороше духовне життя. Загальність цінностей в такому розумінні не може протистояти жодному дійсному інтересу, а може лише підтримувати його реалізацію. Цінності абстрактними бути не можуть, абстрактними можуть бути тільки поняття і смисли слів. «Цінність» і «інтерес» протиставляють тоді, коли забувають (чи не знають, чи не хочуть знати) про закони мови, про семіотику, про логіку, навіть практичну, оскільки будь-яка логіка спрямована на дійсний мир, а не уводить від нього. Абстрактне слово не завжди означає непотрібну річ.

Список використаних джерел:

1. Сучасні аргументативні практики: логіко-комунікативні критерії ефективності. *Філософські аспекти дослідження казуальності в соціально-гуманітарній сфері* : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловйов та ін.; за ред. О. М. Єременка. Одеса : Гельветика, 2021. С. 242-314.
2. Гжегорчик А. Спроба змістовного опису світу цінностей та її етичні наслідки. *Філософія освіти*. 2017. № 2 (21). С. 49.
3. Scharmer Otto C. The essentials of theory U. Core Principles and Applications. Berrett-Koehler Publishers. Inc. a BK Business Book.

Ключові слова: мотивація в аргументації, аргументативні практики, цілі, інтереси, цінності, аспекти загальності цінностей.

Keywords: motivation in argumentation, argumentative practices, goals, interests, values, aspects of the sacredness of values.

Крижановська Тетяна Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук*

КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ

Вивчення витоків американської філософії має значну важливість, особливо в контексті сучасних глобальних процесів, що висувують на перший план питання особистої автономії, моральної відповідальності та цінності людського досвіду. У часи культурної гомогенізації, цифровізації та зростання індивіду-